

תוכן עניינים

176	תזריע	9	הקדמה
178	מצורע	13	בראשית
180	אחרי	27	נח
184	קדושים	32	לך לך
185	אמור	41	וירא
190	בהר	47	חיי שרה
191	בחוקותי	50	תולדות
201	במדבר	56	ויצא
202	נשא	68	וישלח
208	בהעלותך	74	וישב
214	שלח	77	מקץ
219	קרח	80	ויגש
223	חוקת	82	ויחי
229	בלק	91	שמות
236	פנחס	102	וארא
240	מטות	105	בא
242	מסעי	108	בשלח
247	דברים	121	יתרו
247	ואתחנן	129	משפטים
260	עקב	134	תרומה
267	ראה	139	תצוה
272	שופטים	144	כי תשא
274	כי תצא	157	ויקהל
282	כי תבוא	160	פקודי
286	נצבים	165	ויקרא
288	וילך	173	צו
289	האזינו	174	שמיני
296	וזאת הברכה		

הקדמה

בשבת והודיה להשי"ת הננו מוציאים לאור את הספר 'פנים לתורה' על חמשה חומשי תורה, הכולל ביאורים מאדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן מלאדי, על פסוקי התורה, מלוקטים מהמאמרים שבספריו 'תורה אור' ו'לקוטי תורה'.

כידוע, אף שרוב מאמרי החסידות מאת רבותינו לדורותיהם ובכללם מאמרי אדמו"ר הזקן פותחים בפסוקים מפרשת השבוע או ההפטרה, הרי שהמאמרים בעיקרם אינם מתמקדים בפסוקים אלו אלא בליבון ענינים שונים בתורת החסידות, ורק בין השיטין מתבארים הפסוקים שבהם נפתח המאמר, כמו גם פסוקים נוספים המוזכרים בנושאים המתבארים. עובדה זו מביאה לכך שפעמים ביאורי הפסוקים נבלעים בשטף הדברים ואינם נהירים דיים ללומד.

לאור זאת נעשה בספר זה נסיון - ראשון מסוגו - לכנס ביאורים מאדמו"ר הזקן לפסוקי התורה לפי סדר פרשיות השבוע, על פי המבואר במאמריו, בניסוח תמציתי ובשפה ברורה, ובתוספת הסברה קלה במקומות שונים.

מעלה נוספת וייחודית בספר זה היא, שנלקטו בו ביאורי הפסוקים לפרשיות השבוע מכל המאמרים שבתורה אור ולקוטי תורה (ולא רק מהמאמרים שנדפסו בפרשה עצמה). זאת כי פעמים רבות מבאר אדמו"ר הזקן פסוקים מפרשיות מסוימות במהלך דבריו במאמרים השייכים לפרשיות אחרות או למועדי השנה, ועל המבקש למצוא ביאורים לפסוק מסוים היה לטרוח ולחפשם, ואילו בספר זה קובצו ביאורים אלו למקומם בסדר הפרשיות.

*

מובן כי אין מטרת ספר זה להוות תחליף ללימוד המאמרים עצמם, כי כאמור, הובא כאן קיצור ותמצית הביאורים בלבד. משום כך צוין לצד כל ביאור מקורו, והרוצה להתכים ולהרוות את נפשו במעיין תורת החסידות עליו לעיין בספרי המקור - תורה אור על החומשים בראשית ושמות, ולקוטי תורה על החומשים ויקרא במדבר ודברים - שם נדפסו מאמרי רבנו במלוא עושרם, רוחבם ועומקם.

עלינו להבהיר כי עריכת הביאורים היא על אחריות הכותבים בלבד ועל פי הבנתם בדברי רבנו, שלעיתים הם בבחינת מועט המחזיק את המרובה.

*

מאחורי היוזמה להוצאת ספר זה לאור עומד מכון 'קרן זאב אריה' בראשות הרב זלמן גליק שאף עמד בראש מלאכת הכתיבה והעריכה. כתיבת ועיבוד הביאורים נעשתה ע"י הרב מנחם מענדל הלוי הבר, הרב שמעיה יהודא לייב מרינובסקי והרב ישראל בלוי. הגהת הלשון והתוכן נעשתה ע"י הרב משה מרינובסקי והרב מנחם מענדל הלוי הבר.

הספר יוצא לאור ע"י ספריית 'מעיינותיך', והגהת הספר והכנתו לדפוס נעשתה ע"י הרב אברהם וולף והרב חיים הרשקוביץ.

*

כאשר שאל מורנו הבעל שם טוב את מלך המשיח אימתי יבוא, השיב לו "כשיפוצו מעיינותיך חוצה". מייחלים אנו כי ספר ייחודי זה יוסיף בהפצת המעיינות, ויזרז את ביאת המשיח בקרוב ממש.

ספריית מעיינותיך

ערב חג הכסח ה'תשפ"א

בראשית

בראשית בָּרָא אֱלֹהִים (א, א)

צמצום בראשית

סדר השתלשלות העולמות מורכב מעשר ספירות, ובראשית הספירות עומדת ספירת ה'חכמה', הנעלית מכל הספירות והיא המקור להן.

ומכיוון שהיא הראשונה ביניהן ועל ידה ראשית הבריאה, הרי מובן שכדי שהבורא יתברך ישפיל עצמו כביכול לברוא העולמות ולהאיר בספירת החכמה, הוצרך להיות צמצום גדול שאינו בערך לצמצומים שלאחר מכן, בין ספירה עליונה לחברתה, כי לכל ספירה יש תכלה וקץ לפי ענינה ופעולתה, והמעבר בינה ובין הספירה זולתה אינו גדול כל כך כמו המעבר בין הבורא יתברך הבלתי בעל גבול ובין ספירת החכמה שיש בה גבול.

וכך מתפרש הפסוק על פי הפנימיות:

כשעלה ברצונו יתברך לברוא העולם ולהתגלות "בראשית ברא", בספירת החכמה היא ראשית הבריאה, נצרך לשם כך שם "אלוקים" שעניינו צמצום והעלם החיות האלוקית הנעלית, כדי שתוכל להאיר גם במקום המדידה וההגבלה.

(לקוטי תורה כי תצא לח, ד)

וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד (א, ה)

החושך והאור מביאים ל'אחד'

על כל יהודי הוטלה השליחות לפעול גילוי אחדות ה' בעולם, או כפי שנקרא בלשון החסידות 'ביטול היש', והיינו שיש מציאות עולם המהוה חושך והסתר, ובו עצמו מתרחש גילוי אלוקות.

ולזה רומז הכתוב כאן:

על מנת שתושלם כוונת הבריאה, ויהיה גילוי אחדותו יתברך בעולם ('ביטול היש'), יש צורך ב'ויהי ערב', בחושך והסתר העולם, שבו עצמו 'ויהי בוקר', שיהיה גילוי אלוקות, וכך יהיה "יום אחד", שתורגש אחדות השם בעולם.

(תורה אור לך לך יא, א)

נַעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוֹתֵנוּ (א, כו)

"יחודא עילאה" ו"יחודא תתאה" בעבודת האדם

ענין אחדות ה' הוא לא רק שאין עוד אלוהה ח"ו, אלא שאין עוד מציאות מלבדו והוא יתברך המציאות היחידה.

ובענין זה שתי מדרגות:

המדרגה הראשונה נקראת "יחודא עילאה" - יחוד עליון, והיא אחדותו של הקב"ה מצד מהותו ועצמותו, כפי שהוא למעלה מהעולמות, שלגביו כל העולמות כלא חשיבי כלל.

המדרגה השניה נקראת "יחודא תתאה" - יחוד תחתון, והיא אחדותו של הקב"ה כפי שיורד להוות את העולמות. בדרגה זו מורגשת מציאות העולמות והנבראים, אך הם בטלים לאור האלקי המחיה אותם.

על פי זה יש לבאר את הכתוב "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו":

הקב"ה ברא את האדם בדרך שיהיה באפשרותו לדעת ולהכיר באחדות ה' בדוגמת שני אופנים אלו: "בצלמנו" - אחדות ה' ביחודא עילאה, בו מורגש צלמו של הקב"ה בלבד, ו"כדמותנו" - אחדות ה' ביחודא תתאה, בו מורגשת מציאות הנבראים, ולכן היא רק "כדמות" שלמעלה, כי עדיין נשארה מציאות מסוימת לנבראים.

והטעם לבריאת האדם כך שתהיה לו ידיעה והכרה באלקות בשני אופנים אלו, הוא כי "אין מלך בלא עם", ולכן נברא האדם כבעל מציאות נפרדת כדי שהקב"ה ימלוך עליו בעוד יש בו הרגשת מציאות עצמו, על דרך יחודא תתאה. ברם, מאידך צריך שידע ויכיר את האמת שהקב"ה הוא המציאות היחידה ואין בלתו, ולכן יש בו גם ביטול הרגשת עצמו מכל וכל השייך ליחודא עילאה.

(לקוטי תורה מסעי פח, ג)

נַעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוֹתֵנוּ (א, כו)

שתי הנפשות

בכל איש ישראל שתי נפשות, הבהמית והאלוקית, ככתוב "ונשמות אני עשיתי"² - לשון רבים - והן שתי הנפשות שבכל איש ישראל.

1. רבנו בחיי וישב לה, ל.

2. ישעיה נז, טז.

הנפש הבהמית היא המתלבשת בדם האדם להחיות הגוף, ואם כי שורשה ומקורה נעלה, הרי שירדה למטה בריבוי צמצום והסתר האור האלוקי שבה, ומחמת כן שייכת למידות רעות ועניינים אשר לא לה' המה.

והנפש האלוקית היא חלק אלוהי ממעל ממש, וירדה למטה כפי שהיא למעלה, בלי צמצום והסתר, ועליה נאמר³ "והאלוקים עשה את האדם ישר" כי ירדה באופן ישר למטה, ממש כפי שהיא למעלה.

והפסוק כאן מכוון לעניין שתי הנפשות: "בצלמנו" נסוב על אודות הנפש האלוקית שהיא ממש בצלם אלוקים, כי גם לאחר ירידתה למטה לא נעשה בה כל שינוי, ו"כדמותנו" נסוב אודות הנפש הבהמית, שהיא 'בדמות' שלמעלה אך לא אותו הדבר.

(לקוטי תורה כי תצא לז, ד)

וַיִּרְדּוּ בְדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם (א, כו)

הורדת החיות לנבראים

ראשית הבריאה היתה מחמת חסדו של הקב"ה כנאמר⁴ "כי חפץ חסד הוא", כי לא היתה כל עבודה מלמטה שתעורר ותביא לבריאת העולמות. אך לאחר מכן תלויה חיותם של הנבראים בלימוד התורה וקיום המצוות של ישראל, שעל ידי זה ממשיכים הם חיות לכל הנבראים.

ובזה יתבאר הכתוב כאן: על ידי לימוד התורה וקיום המצוות גורמים ישראל שיהיה "וירדו בדגת הים ובעוף השמים גו'", והיא ירידת והמשכת החיות לדגים ולעופות וכן לשאר הנבראים.

(לקוטי תורה נצבים מז, ב)

3. קהלת ז, כט.

4. מיכה ז, יח.

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ, זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם (א, כז)

רמזים לשני חלקי הנשמה

בנשמה הקדושה שני חלקים: הראשון הוא חלק הנשמה המתפשט ומתלבש בגוף והוא החלק התחתון יותר, והשני הוא חלק הנשמה שנשאר למעלה ואינו מתלבש בגוף והוא החלק הנעלה יותר.

ושתי בחינות אלו רמוזות בדברי הכתוב שנקט שתי לשונות: "בצלמו" - כנגד חלק הנשמה שלמעלה מהגוף, ו"בצלם" - כנגד חלק הנשמה המתלבש בגוף.

(לקוטי תורה כי תצא לו, א)

וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד (א, לא)

טוב מאד - מעלת בעלי תשובה

אמרו רז"ל⁵: "והנה טוב" - זה מלאך חיים (הם הצדיקים הצועדים בדרך החיים), 'מאד' - זה מלאך המוות (הם בעלי התשובה, שבאו ממקום המוות והטומאה ושבו אל ה'). והטעם לכך הוא, משום שהצדיק לא שינה מאומה בדרכי חייו אלא נשאר באשר היה, וזו בחינת "טוב", אך כאשר האדם היה במצב לא טוב והפך עצמו לטוב על ידי עבודה ויגיעה, הרי זה 'טוב מאד'.

והנה, בששת ימי בראשית ירד הקב"ה ממקום כבודו בירידה עצומה כדי לברוא את העולמות, וכמו אדם נעלה שמקומו האמיתי גבוה מאוד והוא עוסק במושכלות והשגות נעלות ביותר, הנה כאשר מדבר אודות עניינים נחותים הרי הוא מוריד ומצמצם את עצמו. ועל דרך זה, ויותר מזה, הוא בבריאת העולם - שירד הקב"ה ממקום כבודו ועצמותו, וצמצם עצמו בעשרה מאמרות ודיבורים פרטיים כדי לברוא את העולם.

ולכן ביום השישי, לאחר שהסתיימה הירידה וההתלבשות בדיבור הבריאה, "ויכולו השמים"⁶, נאמר "והנה טוב מאד", שלא ככל הימים בהם נאמר רק "כי טוב". כי בסיום מלאכת הבריאה חזרו כל המאמרות והתעלו והתכללו בעצמותו

5. ילקוט שמעוני בראשית, רמז טז.

6. בראשית ב, א.

של הקב"ה, ועליית הדיבור הפרטי וחזרתו למעמדו האמיתי למעלה, היא כדוגמת עבודת בעל תשובה שהוא ענין גבוה ורם ביותר. ולכן נאמר "והנה טוב מאד".

(תורה אור יתרו סט, ד)

אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי . . פִּי בּו שְׁבֵת מְלֵאכְתּוֹ (ב, ג)

"עליית העולמות" ביום השבת

כשם שבראשית הבריאה, ב"ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ" וביום השביעי "שבת מכל מלאכתו", כן הוא מדי שבוע בשבוע בכל ימות העולם: בששת ימי החול נמשכת חיות לעולמות ולנבראים ממידת מלכותו יתברך היורדת מלמעלה למטה לברוא את העולמות, וביום השביעי, יום שבת קודש, הקב"ה שובת ממלאכתו כביכול, והוא ענין עליית העולמות למעלה, כאדם השובת ונח ממלאכתו וכחותיו חוזרים ועולים לנפשו.

והנה, גם ביום השבת העולם קיים אך זהו על ידי בחינה עליונה יותר - המחשבה העליונה המאירה בו, מה שאין כן בימות החול שנמשכת בו חיות מבחינת הדיבור העליון.

(תורה אור נח ט, א)

אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת (ב, ג)

עשיית ותיקון העולם

העולם נברא באופן הדורש תיקון, וכדברי המדרש על אודות מצוות מילה⁷ ש"פילוסופוס אחד שאל את רבי הושעיה, אמר לו, אם חביבה היא המילה מפני מה לא נתנה לאדם הראשון? אמר לו . . כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה". והיינו שהסיבה שאדם הראשון לא נולד מהול, כי הקב"ה חפץ שהעולם יהיה זקוק לעשייה ותיקון. וכשם שהוא בנוגע למצוות מילה, כך הוא בנוגע לכל המצוות, שעל ידי עשייתן מביא האדם לתיקון העולם.

7. בראשית רבה יא, ו.

וזוהי משמעות הכתוב "אשר ברא אלהים לעשות", שהקב"ה ברא את העולם באופן הדורש עשייה ותיקון על ידי האדם.⁸

(תורה אור לך לך יב, א)

בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם (ב, ד)

חיבור הוי"ה ואלקים בבריאה

בבריאת העולם השתתפו יחד שני השמות הקדושים "הוי"ה" ו"אלקים", היינו שבבריאת העולם התחברו שתי דרגות ואופני התגלות של הקב"ה.

ביאור העניין:

שם "אלקים" הוא לשון רבים, מאחר והוא האור האלקי המצטמצם והוא מקור הריבוי וההתחלקות בעולמות ובנבראים. לעומתו, שם "הוי"ה" הוא לשון יחיד, כי הוא התגלות בחינת ה' אחד ומיוחד שלמעלה מכל צמצום והתחלקות.

והנה כתיב⁹ "גדול ה' ומהולל מאד - בעיר אלקינו", היינו שהמקום בו ניכרת גדולת ה' הוא דוקא ב"עיר אלקינו". כי בהיות שם הוי"ה בפני עצמו לא יתכן בו התואר "גדולה", שהרי הוא למעלה מכל תואר וצורה, ורק כאשר מצטמצם לדרגת "אלקים" ניכרת גדולתו שהוא למעלה מהעולמות והנבראים.

וזוהו שבבריאת העולם נתחברו שני השמות הוי"ה ואלקים, כי על ידי שם הוי"ה בלבד אין מקום לעולמות ונבראים מוגבלים, הנראים כסותרים לאחדותו של הקב"ה. רק על ידי שצמצם עצמו בשם אלקים, שהוא כמגן המסתיר את האור הגדול, הנה דוקא על ידי צמצום זה ניתנה האפשרות לבריאת וקיום העולמות ולגלות בהם את גדולתו יתברך.

(תורה אור וארא נו, א)

8. ראה פרש"י על המדרש שם.

9. תהילים קמה, ג.